

MI LESZ VELED, HÁROMKÚT...

A gyimesiek számára Háromkút a világ teteje! Olyan mint másnak Tibet- kicsiben. Akik idejöttek, azok kétszeresen csángók, a legcsángóbbak a gyimesi csángók közül. Tanya a javából, Közplóktól mint egy 27 kilométernyire, két megye határán, nem messze a Gyilkos- tóhoz. AZ itt élők Gyimesből származnak. A gyimesi csángók pedig a XVIII. században kezdtek beszivárogni a Gyimes völgyébe, a Tatros mentére. Jöttek Csíkból, Gyergyóból, Udvarhely és Háromszék környékéről. De jöttek Moldvából is vissza a tömbmagyarság felé. Oltalmat, rejtekhelyet reméltek a patak- országban, ki tudná felsorolni, ki mitől menekült valahonnan. Ők a csángók, mert valahonnan elcsángáltak, félrehúzódtak. Egy új , érdekes és gazdag népi kultúra, hagyományvilág ötvöződött itt, magába foglalva a régi gyökereket, de a sokszínűség is jellemzője a helyi népi kultúrának. Igen gazdag a hagyomány és hiedelemviláguk, mert sokáig elszigetelt vidék volt, a lakók alig mozdultak ki innen. De egyszer csak szűknek bizonyult a Gyimesvölgye a szapora népségnek, amely a XX. század elején már elérte a 14 ezer lélekszámot! Megindult az első kitelepedési folyamat amely aztán az erőltetett iparosítással valóságos újkori népvándorlássá fajult. A gyimesiek nyugodt, archaikus életmódja megváltozott, kezdtek szétszóródni a világba! A XIX. Század végéfelé bedübörgött az első tüzet okádó ördögszekér, a vonat, Gyimesbe és elkezdte hordani innen nem csak a fát, hanem a férfiakat is. A legelső kitelepedés azonban gyalog és szekérrel történt Gyimesből Háromkút felé. Kezdetben a Háromkút völgyét és az őt körülvevő oldalakat, hegyeket sértetlen, óriási erdő borította. A hosszúkás völgyön végig folydogált egy kristálytiszta, csobogó hegyi patak, amely két részre szelte a völgyet és egyuttal később határt is jelölt Neamt és Hargita megye között. Távolban a Bárányhegy fehér, mészkő sziklái világítanak és az egész hegylánc mészkőben gazdag, amit a későbbi lakók hasznosítottak is. És csend, végtelen csend uralkodhatott itt! De a nagy erdőmolyok megjelentek itt is, akárcsak a Gyimesvölgyében. Ettől féltette valamikor, a XIX. század hatvanas éveiben Gyimes völgyét épp úgy, mint az egész székelyföldet a nagy bolyongó székely, Orbán Balázs. Elindult az intenzív erdőkitermelés, nem csak bent, Gyimesben, hanem itt fenn a hegyek agyában, a Gyilkos-tó szomszédságában is. Hidegség fejében, Barackoson, Középlokon, Bükkben motorhajtású kisebb(4-6 fűrészlappal) üzemeket telepítettek a zsidó közösségek és ontották a drága fenyődeszkát az osztrák- magyar monarchia minden részére. Szükség volt a jó építőanyagra, mert a század elején hallatlan ütemben építkeztek a birodalom minden részén. Amikor, később fogyott a gyárak közelében, sodronypályákat építettek és a legnehezebb helyekről is leszállították a fát. Így Háromkút hegyeiről is! Ezek a pályák még az 1950-es évek végén is működtek. De térjünk vissza Háromkút, mint lakott település kialakulásához.

A XX. század elején Háromkút vagy ahogyan még nevezték, Telegd erdőségei a Csíkszeredában székelő Unió Erdőipari Társaság tulajdonában voltak, amely társulat már az első világháború előtt kitermeltette a völgy erdőségeinek javát. Megszűnt a csend, fejszék csattogása, erdővágók zaja töltötte el a völgyet, útra kelt a zöld arany! Lassan eltűntek az őserdő maradványai és tisztult a völgy. Szabad, kaszálós és legelős területeket lehetett létrehozni és a gyimesi gazdák közül többen meg is ragadták ezt a lehetőséget. Először ide csak ideiglenes szálláshelyeket, úgynevezett kalibákat építettek és itt töltötték a nyarakat állataikkal együtt, majd ősszel, Szent Mihály táján leköltöztek a gyimesi falvakba. Ez a kétlakiság még a mai napig ismeretes Gyimesben: tavasszal kiköltöznek állataikkal a kalibához a hegyekbe és a patakok fejébe. Háromkút úgy alakult át állandó lakott településsé, hogy a gazdák rájöttek arra, hogy itt élettér van, meglehetően itt állattartásból élni. Állandó lakásokat építettek, gazdasági épületekkel, kis nadrágszíjnyi földeket szántottak a házak körül veteménynek, később már krumplit is termeltek és megjelentek az első gyümölcsfák, amelyek bírják ezt a magaslati éghajlatot. Tehát többen a középloki és bükki szegényebb gazdák közül eladták a gyimesi lakásaikat, földjeiket és végleg Háromkúton telepedtek le. De nagyrészüket a gyimesi földjeiket sőt lakásaikat is megőrizték a mai napig. Igaz, ezek a lakások ma üresen állnak,

de amikor bejönnek a gazdák ügyes- bajos dolgaikat rendezni a hivatalos szerveknél, akkor legalább van ahová betérjenek. Most már ezek váltak ideiglenes lakásokká!

Az első világhégés után az erdőtől felszabadult területeket is eladták és 40 gyimesvölgyi csángó család egyenlő részesedési arányban megvásárolta a völgy területeit és így megkezdődött az állandó birtokba vétel. Már nam ideiglenesen bérelték, vagy egyszerűen foglalták, sokszor törvénytelenül a háromkúti területeket. Ezek az emberek nem a csendért, a gyönyörű kilátásért és tiszta levegőért jöttek ide, hanem földet és jobb megélhetési viszonyokat reméltek, mert Gyimes szűknek bizonyult az egyre szaporodó népesség számára. Kezdetben a „negyvenesek” is csak csak nyári szállásokat építettek és csak kalibázni, „szénacsinalás” idejére költöztek ki. De amikor meggyőződtek arról, hogy itt állattartásból meg lehet élni, hiszen kitűnő feltételek vannak erre, akkor már állandó lakosok lettek. Ez nem ment egycsapásra! Még 1929-ben is csak három család élt itt állandó jelleggel. Rá kilenc évre, azaz 1938-ban már 15 család állandó jelleggel és 70 család ideiglenese, csak nyáron tartózkodott itt, ami nyáron mint egy 450- 500 lelket jelentett! Később Háromkút már faluként szerepelt, iskolája, temploma van, szövetkezet látja el a vásárlókat sőt egy kisebb „kulturtermük” is van. Közigazgatásilag Gyimesközéplokhoz tartozik. Igaz, a völgyet egy kis patak osztja kettőre és ez a megyehatár. A túlsó rész Neamti megyéhez, Damuc községhez tartozik. És itt kezdődik a baj! A 65-ös megyésítéskor Csík rajon, Majd Hargita megye szűk látókörű vezetői elfogadtak szóbeli beleegyezéssel egy olyan térképet, amelyen Háromkút nem szerepel Hargita megye települései között! Szintén szóbeli(!) ígéretet kaptak a központi szervektől, hogy kijavítják majd a térképet, Háromkút visszakerül Hargita megyéhez és szerepel majd a megye térképein. Ez az ígéret elszállt, ki tudja hol vannak már az akkori vezetők! A történelem folyamán soha nem volt Neamti birtoka Háromkút innenső része. A hatvanas, hetvenes években, hogy működtetni tudjuk az iskolát, szövetkezetet, cselhez kellett folyamodnunk: Háromkút „Farkaspalló II” néven szerepelt. És ma semmilyen térképen nem szerepel a Hargita megye települései között. Mivel tudjuk bizonyítani, hogy ide tartozott, hiszen ismeretesek már a gyergyói, Gyilkos-tói területi perek a moldvai és erdélyi megyék között. A csíkszeredai Levéltár Fond 1/213-as íratcsomója 1941/ 7396 sz. alatt tartalmaz egy levélváltást a csíkszeredai és gyergyószentmiklósi pénzügyi igazgatóság között Háromkútnak (Telegdnek!) Középlokhoz való átcsatolása ügyében, mert volt idő, amikor Háromkút Gyergyóhoz tartozott, de soha nem volt Damuc-i birtok! Érdekes, a háromkútiak ma is sok szempontból Gyergyóhoz érznek lelki közelséget : onna várják a papot, oda küldik iskolába a gyermekeiket. A nagy baj az, hogy ma a mintegy 50 család jó gazdaságokkal, állandó lakhellyel előre láthatólag Neamti megyéhez fog tartozni, hiába van minden nyilvántartásuk a középloki tanácsnál és hiába vannak területeik, házaik Középlokon is! Máris felszólította őket a Damuc-i adóhivatal, hogy ezután odavárják őket adót fizetni! Tankó János falufelélős szerint ez az oka a mostani nyugtalanságnak! De ismerve a település múltját és elbeszélgetve több háromkúti emberrel, meggyőződésem szerint nem csak ennyi a felbojdulás oka! Már a hatvanas évek végén román részre építettek egy akkor modernnek számító iskolát, pedig alig volt román gyermek annak benépesítésére. És akkor, ki tudja milyen meggondolásból, jöttek a javaslattal: tanuljanak együtt a gyermekek. Erre válaszként a szülők kész tények elé állították Hargita megye és egyúttal a Neamti megyei fejeseket. Egy szeptember eleji napra meghívták Középlok vezetőit, Hargita megye főtanfelügyelőjét és az iskolák központi igazgatóját. Amit láttunk az gondolkodóba ejtett mindnyájunkat: egy tantermet rendeztek be saját erejükből, munkájukkal, az új táblát is ők készítették, ragyogott az osztály, új padokkal, szekrénnel. És ezt tette úgy a közösség, hogy arra senki nem bízta őket! Határozottan kijelentették, az ők gyermekeik itt fognak tanulni! Jól tették, mert azután bebizonyosodott Gyimesbükkön is, amelyet politikai meggondolásokból Bákó megyéhez csatolták, hogy milyen hamar le lehet fejezni a magyar oktatást! Annak a visszaállítása a mai napig akadozva megy, a szülőket azzal riogatják, hogy magyar iskolát végezve kevés az esélyük majd az életben! Persze ez egyáltalán nem így van, mert mi számadattal bizonyítottuk, hogy 20 év alatt Középlokról sokkal többen végeztek igényes középiskolákat és egyetemeket a gyermekeink, mint Gyimesbükkből, habár nálunk magyarul folyt az oktatás. Hát ettől tartottak és tartnak ma is a háromkúti szülők..

Mert ha Damukhoz tartoznak, automatikusan elsorvad a magyar iskola. Pedig ők vannak számbeli fölényben: mint egy ötven

család, átlag 8-13 iskolással, sőt óvoda is működött. Hittant egy lelkes gyergyói pap tanított és ő végezte a felnőttek lelki ápolását is. Pillanatnyilag a román részen egyetlen iskoláskorú gyermeket létezik. De elmondásaik szerint számukra a más megyei ügyintézés kínládás, nyelvi kommunikációs problémáik is lehetnek. Egyszóval testileg- lelkileg Hargita megyééhez tartoznak és felteszik a kérdést, miért kínozzák, bolygatják őket ilyen , számukra érthetetlen problémákkal? Paraszti ösztönük, velük született intelligenciájuk azt érzékeli, hogy bizony ez a ténykedés is a rejtett asszimiláció része, épp úgy, mint a Gyimesvölgyének két bejáratánál épült és állandóan gyarapodó ortodox kolostor együttes!

... Mit mondhatnék én mindezek láttán? Eszembe jutnak egy gyönyörű csángó keserves sorai, amelyet még az 1960-as évek elején itt gyűjtött Kallós Zoltán bátyánk:

„Elbújdosom, megpróbálom,
Ha elveszek sem lesz károm,
Ingem úgy sincs ki sajnáljon,
Ki értem könnyet hullasson”

Elbújdosnának, de hová mennének? Tényleg, ki sajnálja őket, ki törődik sorsukkal, a legcsángóbb csángók sorsával? Hiszen saját véreik, vezetőik hiszékenysége és lebratyizása a szépszavú mindenkori hatalommal okozója a nyugtalanságuknak! Jelenkori urak, most rajtatok a sor, valamit tegyetek Háromkút érdekébe!

Gyimesközéplek, 2002 július 16.

Tankó Gyula